

РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Стеченко Д.М.,

професор кафедри регіонального та муніципального управління Хмельницького інституту регіонального управління та права, доктор економічних наук, професор

Петренко Л.М.,

аспірантка Київського університету туризму, економіки і права

АКТУАЛЬНІСТЬ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ РИНКІВ ГОТЕЛЬНО-ТУРИСТСЬКОГО БІЗНЕСУ

Процеси інтеграції і глобалізації прискорюють розвиток прогресивних інформаційних технологій, ведуть до виникнення нових напрямів у розвитку туризму і зокрема готельному попиту, що зумовлені змінами психології клієнтів.

У справі готельно-туристського бізнесу сьогодні гостро назріла проблема в поліпшенні якості послуг, що надаються. Це можливо за умов наявності висококваліфікованого персоналу готелів, підготовленого відповідно до вимог установлених міжнародних стандартів.

Світовий досвід готельно-туристського бізнесу свідчить, що ця сфера має також брати на себе відповідальність за розробку і підтримку структури професійного навчання, зважаючи на перспективу зростання кількості зіркових готелів та їх корпоративних утворень.

Міста та осередки активного туризму в Україні мають великі потреби для подальшого розвитку різноманітного і економічно сталого готельно-туристського бізнесу. Сталість і рівень розвитку будь-якої країни, а також добробут її громадян, як доведено світовим досвідом, істотно залежить від інтелектуального, культурного потенціалу суспільства. Відомо, що близько 40% валового національного продукту найбільш розвинені країни світу отримують лише за рахунок розвитку освіти та підвищення освітнього рівня населення. З економічного погляду запровадження інновацій та інвестицій в розвиток освіти окупуються найшвидше. Все це зумовлює актуальність підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу туристської сфери.

Будь-який керівник прагне мати кваліфікованого спеціаліста, у якого є не тільки бажання працювати, а й глибокі знання. Виходячи з цього, основним ресурсом навчального закладу мають бути знання, які зумовлюють розвиток навчального процесу.

Існуючі документи (державні освітні стандарти, навчальні плани, робочі програми) регламентують технології передавання знань тільки на рівні кваліфікаційних критеріїв знань і практичних навичок, а також формальних організаційних обмежень (загальна кількість занять, допустима кількість дисциплін, які студент опанує паралельно, кількість заліків, іспитів тощо). Істотно, що при такому підході до проектування програм передавання знань технологічні

обмеження і критерії якості часто підмінюються формальними. Тому залишаються невирішеними такі важливі завдання:

- адекватне врахування вимог ринку освітніх послуг за умови обов'язкової відповідності навчальних програм діючим стандартам;
- оптимізація структури навчального процесу за рахунок виключення дублювання матеріалу і максимального використання наявних знань;
- гнучке проектування навчальних програм, а також навчальних курсів післяосвітньої підготовки “за замовленням” або “узгодженням”;
- підвищення рівня мотивації викладачів до розробки і реалізації навчальних курсів за рахунок розуміння місця курсу в технологічному ланцюжку “підготовка фахівців – забезпечення працею”;
- посилення мотивації студентів до навчання завдяки цільовому використанню отриманих знань.

Послідовне і узгоджене вирішення комплексу зазначених завдань є актуальним першочерговим етапом формування та якісної підготовки фахівців з нового напрямку “Туризм”, насамперед, для готельно-туристського бізнесу.

Професійне навчання має забезпечуватись для всіх без виключення зайнятих у сфері організації готельного господарства і обслуговування, а також різних підрозділів турагентів і супроводження туристичних груп. Зокрема, що стосується готельного господарства і обслуговування, то спеціальна професійна підготовка необхідна для виробництва продуктів харчування, сервірування столів і подавання напоїв, адміністративно-господарської діяльності, приймання і оформлення клієнтів, а також експлуатації будівель і прилеглих територій. Проте, поряд зі спеціальною підготовкою працівників цієї сфери мають знати основи адміністрування, уміти спілкуватися з туристами, клієнтами, усувати недоліки, що викликають нарікання.

Формування знань, умінь, навичок і професійного досвіду для такої багатогранної галузі, як туризм, має спиратися на базові і перевірені педагогічною практикою стандарти професійної освіти, систему концепцій, логіко-структурних моделей, понять, що поєднані в єдине ціле – систему безперервної професійної освіти в сфері готельно-туристського бізнесу.

На якість підготовки фахівців готельно-туристського бізнесу, його практичну направленість і ефективність впливає низка обставин і суб'єктивних факторів, із яких важливим нині є інноваційна діяльність вищих навчальних закладів (ВНЗ). Поняття “інноваційна діяльність стосовно освітянських закладів може бути розглянута як цілеспрямоване реформування навчання і організаційно-технічних основ освітянського процесу, що спрямоване на підвищення якості освітянських закладів і їх випускників. . . Інноваційна діяльність ВНЗ здійснюється за трьома напрямками: організаційні інновації, інновації в технології навчання і наукових досліджень” [3,6].

Інноваційна діяльність у ВНЗ забезпечує його конкурентоспроможність на ринку освітянських послуг, створює найкращі умови для розробки і впровадження інновацій в систему освіти, істотно впливаючи при цьому на реформування самої системи.

У цьому аспекті започаткована і активно розгортається інноваційна діяльність в Київському університеті туризму, економіки і права, де склалася достатня матеріально-технічна і теоретична база для підготовки фахівців з напрямку “Туризм”. Університет налагодив взаємовигідні зв'язки з зарубіжними профільними закладами, відбувається обмін студентами під час практики. Однак зміна концептуальних підходів до підготовки фахівців для роботи в готельно-туристському комплексі вимагають створення цілісної системи безперервної багаторівневої освіти, починаючи з перших курсів навчання.

Актуальним є створення навчального Центру перепідготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів готельно-туристських комплексів. В університеті такий Центр розгортається і має стати інструментом з розробки стратегії, визначення пріоритетів і розподілу ресурсів стосовно різних проектів підготовки висококваліфікованого персоналу для готельно-туристських комплексів. У свою чергу стає необхідним постійно вести координацію дій між всіма навчальними закладами, що причетні до підготовки фахівців за напрямом “Туризм”. Це, насамперед, узгодження навчальних планів і програм, сприяння в організації практики і стажування для студентів, організація семінарів щодо змісту і методики викладання спеціальних дисциплін тощо. У цьому мають бути зацікавлені не лише навчальні, але й адміністративні структури.

Одним з важливих напрямів роботи має стати аналіз ринку праці, визначення потреб сфери готельно-туристського бізнесу в кадрах певної кваліфікації. Очікувана до 2010 року висока динаміка розвитку готельно-туристського бізнесу і формування інтегративних структур організованого туризму внесе свої зміни в пріоритети на ринку праці. З метою ефективного розвитку і своєчасного коректування системи підготовки кадрів для готельно-туристських комплексів необхідно здійснювати моніторинг регіональних ринків праці. Важливо провести маркетингові дослідження з вивчення потреб в кадрах різного рівня кваліфікації на регіональних ринках праці України. Це, насамперед, зумовлено регіональними відмінностями за наявності зіркових готелів в Україні. Як відомо, кількість готелів, яким присвоєна зірковість, складає в Україні 472 одиниці, або 35% від загальної кількості готелів.

Найбільша кількість зіркових готелів у таких областях: Чернігівській – 31 од.; Чернівецькій – 29 од.; Вінницькій – 28 од.; Херсонській – 27 од.; Миколаївській – 18 од. У Рівненській, Сумській, Полтавській, Кіровоградській, Дніпропетровській, Одеській областях функціонують тільки однозіркові готелі. А в Житомирській та Запорізькій областях до цього часу не було жодного зіркового готелю. Ці регіональні відмінності мають враховуватися при вивченні ринку праці та підготовки фахівців для потреб готельно-туристського бізнесу регіонів України [2, 276].

Професійна підготовка і підвищення кваліфікації мають стати обов’язковим плановим процесом для всіх працівників готельних підприємств і турфірм, незалежно від організаційно-правової форми і форми власності. Мета підвищення кваліфікації спеціалістів готельно-туристських комплексів полягає в поповненні їх теоретичних і практичних знань відповідно до вимог державних освітянських стандартів та нових умов діяльності в ринковій економіці.

Професійна підготовка сучасних фахівців готельно-туристського бізнесу має включати не лише детальне вивчення технології обслуговування гостей на різних ділянках готельного підприємства або знання механізмів фінансової діяльності готелів. Професіонал як такий повинен мати широке та всебічне уявлення про галузь в цілому, про її стратегічний розвиток в умовах ринкового конкурентного середовища.

Це вимагає, насамперед, набуття професійних знань і умінь, ділових навичок розв’язання нетипових проблем, економічного складу мислення, лідерства та підприємливості. Сформувані фахівця, який би задовольняв вказаним потребам особистості і держави, можна завдяки реалізації наукової та інноваційної діяльності студентів під час навчання. Наукова діяльність студента – це комплекс творчих робіт і заходів, які є невід’ємною складовою навчання, виконуються ним протягом всього періоду підготовки з метою заволодіння особистих пізнавальних потреб, придбання та вдосконалення професійних вмінь і навичок, формування власних якостей конкурентоспроможності на ринку праці.

У процесі підготовки фахівців важливою складовою є започаткування наукової та інноваційної діяльності, впровадження наукових результатів у різні сфери господарювання з

метою пошуку власного місця на ринку праці. Така система взаємодії наукової та інноваційної діяльності визначає наступні положення [3, 348]:

- наукова та інноваційна діяльність студентів є органічно поєднаними і взаємодоповнюючими сферами;
- наукова діяльність є основою (фундаментом) інноваційної діяльності;
- наукова діяльність студента переважно орієнтована на вдосконалення його особистих ділових навичок. Вона формує його інтелектуальний потенціал;
- інноваційна діяльність студента спрямована на досягнення певного соціально-економічного ефекту в окремій ланці діяльності з метою створення власного іміджу і забезпечення в майбутньому бажаного місця роботи.

Таким чином, навчальна, наукова та інноваційна діяльність є важливими складовими в підготовці фахівця. У результаті створюється творчий потенціал майбутніх фахівців щодо вміння та навичок формування ідей у вигляді конкретних пропозицій та рішень, соціально-економічного, екологічного, техніко-технологічного обґрунтування концепцій, програм, бізнес-проектів.

У той же час рівень підготовки фахівців визначається не лише його якість, але й організацією процесу навчання у ВНЗ.

Сприймаючи модель ВНЗ як динамічну, адаптивну саморегулюючу систему, стає можливим провести аналіз її функціонування; визначити умови сталості її роботи з виконання основних функцій і досягнення перспектив розвитку. Це дозволить оцінити допустиму величину впливу дестабілізуючих факторів на роботу ВНЗ та визначити параметри ефективного функціонування елементів підсистем.

Для оцінки працездатності вузівської системи підготовки кадрів необхідно визначити її здатність зберігати потрібні властивості й виконувати задані функції при дії дестабілізуючих факторів. Необхідно також визначити якість роботи, яка, в кінцевому рахунку, проявляється у якості підготовки фахівців, що в свою чергу залежить від якості навчального процесу. Для оцінки якості можна скористатися критеріями ефективності функціонування і критеріями ефективності розвитку.

До критеріїв ефективності функціонування ВНЗ можна віднести:

- якість проміжного і підсумкового контролю знань студентів;
- якість навчального процесу;
- якісний склад професорсько-викладацького персоналу;
- якісний склад абітурієнтів;
- наявність у ВНЗ режиму економії (оптимізація навчальних планів і програм, графіка навчального процесу, структури академічних груп і потоків), аналітичної роботи;
- наявність попиту на випускників і послуги ВНЗу.

До показників ефективності розвитку ВНЗ належать:

- кількість нових спеціальностей і спеціалізацій підготовки;
- кількість нових освітянських послуг;
- рівень застосування в навчальному процесі нових освітянських технологій;
- рівень сучасності матеріальної бази навчального процесу;
- рівень оновлення методичного забезпечення навчального процесу.

Виходячи із спостережень і аналізу факторів функціонування ВНЗу, можна визначити перелік умов сталості і забезпечення його роботи; ступінь впливу різних факторів на функціонування і розвиток ВНЗу; рекомендації щодо зниження ступеня впливу на ВНЗ дестабілізуючих факторів.

Для підготовки і підвищення кваліфікації кадрів доцільно використати як державні (муніципальні), так і альтернативні їм навчальні заклади, конкретне співвідношення між ними залежить від рівня розвитку економіки, інтересів суспільства та можливостей державного і місцевих бюджетів. При цьому використовувати платну і неплатну форми навчання (у залежності від ряду факторів).

Очевидно, що в кожному регіоні має бути визначена система, територіальна організація навчальних закладів, що займаються підготовкою і підвищенням кваліфікації кадрів як складової загальної системи підготовки кадрів.

Така система вимагає, щоб, з одного боку, кількість і місце знаходження навчальних закладів у регіоні давали можливість більш повно забезпечувати підприємства і організації висококваліфікованими кадрами, з другого боку – забезпечували мінімальні суспільно необхідні витрати на утримання навчальних закладів.

При цьому важливу задачу вирівнювання рівнів забезпеченості різних регіонів і місцевих поселень кваліфікованими кадрами, надання першочергової допомоги в підготовці та підвищенні кваліфікації кадрів пріоритетною освітою для потреб регіону, що підвищить раціональність використання спеціалістів і сприятиме сталому розвитку.

Література

1. Алькема В.Г. Наукова та інноваційна діяльність студентів вищого навчального закладу // Наукові праці МАУП. Вип. 3. Інноваційний менеджмент: проблеми формування в умовах перехідної економіки / Ред. М.Ф. Головатий та ін. К.: МАУП. – 2002. – С. 348-350.
2. Заремба З.В. Характеристика готельного господарства України // Вісн. Рівненського держ. техн. університету. Економіка: Зб. наук. праць / Наук. ред. Зінь Е.А., Вип. 2(15). – Рівне. – 2002. – С. 270-276.
3. Филипов В.М. Актуальные проблемы и направления инновационной деятельности в российском образовании. – 2001. - № 1. – С. 5-16

Чмир О.С.,

професор кафедри регіонального та муніципального управління Хмельницького інституту регіонального управління та права, доктор економічних наук

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ СПЕЦІАЛЬНИХ (ВІЛЬНИХ) ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН (СЕЗ) І ТЕРИТОРІЙ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ (ТПР)

Починаючи з 1995 р. Україна приєдналася до числа країн, що у своїй господарській практиці використовують спеціальний режим, запроваджуючи його у вільних економічних зонах і на територіях, що в силу певних причин вимагають застосування спеціальних/нетрадиційних механізмів.

Так, у 1995 році була створена ПЕЕЗ "Сиваш", а у подальшому, - протягом 1998-2000 р., - ще 11 зон і ціла низка територій пріоритетного розвитку у 9 регіонах. Цілі, поставлені перед ними, враховували специфіку територій розміщення та у ряді випадків були виключно індивідуальними. Однак у загальному вигляді вони зводилися до наступного: